Nieuwsbrief

uitgave: Vereniging Konstantin Paustovskij

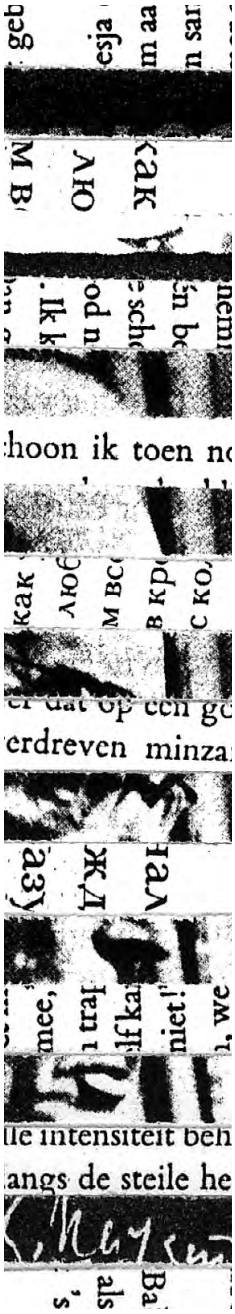

Redactioneel bij Nieuwsbrief #20, juni 2017

In deze Redactionele Nieuwsbrief besteden we aandacht aan *Begin van een onbekend tijdperk*, de multimediale voorstelling waarin acteur Thom Hoffman selecties uit de dagboeken van Paustovskij voordraagt. Wij zouden het bijzonder op prijs stellen tijdens een van de voorstellingen leden te ontmoeten. Er zijn twee mogelijkheden: in juli (Delft) of september (Rotterdam). In Delft zullen Henk en Netty aanwezig zijn om informatie over onze Vereniging te geven. Of we dat ook in Rotterdam gaan doen, staat nog niet vast. Wel krijgen we waarschijnlijk een vermelding in het programmaboekje van het Gergiev Festival.

Een nieuwe voorzitter brengt ons een nieuw geluid. Henk Vink is in deze Nieuwsbrief aan het woord.

Op zondag 19 november vieren wij ons 20-jarig lustrum in het Akoesticum in Ede (prima met de trein te bereiken) en herdenken wij de 125ste geboortedag van Paustovskij. Het wordt een programma van een hele dag met een ronde tafelgesprek met Valentina Pimneva en Angelika Dormidontova. De laatste is directrice van het Literair centrum Museum Konstantin Paustovski in de ul. Koezminskaja in Moskou. Tijdens een ronde tafelgesprek zullen de dames vragen van leden beantwoorden. Ons bestuurslid Greet Vanhassel zal de taak van tolk op zich nemen.
Herwig Deweerdt (voordrachtskunstenaar) en het Morandikwartet brengen een Paustovskij/Sjostakovitsj-programma.
Prof.em. Emmanuel Waegemans vertelt ons over een reis tussen Moskou en Leningrad naar aanleiding van het boek van Raditsjev getiteld *Een reis tussen Petersburg en Moskou*.
Advies: zet de datum van 19 november vast in uw agenda. Het zal zeker een mooie dag worden.

Krantenartikels uit vroeger tijden zijn altijd interessant om te lezen. U treft er weer twee aan. We signaleren nieuw verschenen boeken en wijzen u op een tentoonstelling in Antwerpen.

De redactie wenst allen een mooie zomer toe.

Inhoud # 20

- Nieuwe voorzitter VKP *(2)*
- *Begin van een onbekend tijdperk* *(3)*
- Felicitaties richting Moskou *(7)*
- Krantenartikels uit 1993 *(9)*
- In memoriam Else van Lammeren *(11)*
- Ingezonden *(12)*
- Colofon *(13)*

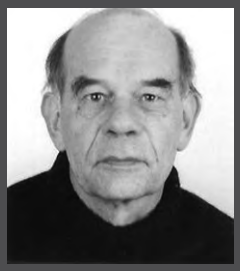

NIEUWE VOORZITTER

van de Vereniging Konstantin Paustiovskij

Beste leden,

Graag wil ik mij voorstellen als nieuwe voorzitter van de vereniging Konstantin Paustovskij.
Henk Vink geboren in Rotterdam op 19 oktober 1948.
Getrouwd, dochter Astrid zoon Arthur maar nog geen opa.
Sinds 1974 woonachtig te Delft.
Toerisme- en recreatieopleiding te Breda.
Van 1976 tot 1990 gewerkt bij Academia boekhandel te Delft, een literair-wetenschappelijke boekhandel. Door overname werd de winkel gesloten en kwam ik bij Donner Boeken in Rotterdam terecht, waar ik tot mijn pensionering heb gewerkt.
Hobbies en interessegebieden:
Een lekker biertje, geschiedenis, Feyenoord, politiek, kunst, schilderen, Russisch leren en literatuur.

In een gesprek over Rusland in de 20ste eeuw werd ik door een collega bij Academia gewezen op Paustovskij. Zijn op het oog gemakkelijke, humanistische schrijfstijl sprak mij erg aan en van het één kwam het ander. Sinds vijf jaar ben ik lid van de vereniging, ben ik mee geweest naar de Krim en ga dit jaar mee met de reis naar het noorden.
Nu ben ik voorzitter en mag ik Hein Leffring opvolgen.
Een eervolle, maar moeilijke taak die ik met genoegen wil vervullen.
De vereniging Konstantin Paustovskij is tijdens Hein's voorzitterschap van zestig naar honderdtwintig leden gestegen en zoiets heeft consequenties voor de vereniging. De opkomst bij de lezingen is heel hoog maar ik zou nog graag nieuwe gezichten zien. Hopelijk gaat dit lukken bij de komende bijeenkomsten.
Want we hebben wat te vieren!
Ter gelegenheid van het 125ste geboortedag van Paustovskij mogen we in november op onze najaarsbijeenkomst Valentina Pimneva en Angelika Dormidontova, respectievelijk bestuurslid en directeur van het Literair centrum Museum K.G. Paustovskij uit Moskou, verwelkomen.
Dit is voor alle leden dé mogelijkheid om vragen te stellen over het leven en werk van Paustovskij.
Nadere berichten hierover zullen nog volgen, maar die ene prangende vraag zal zeker gesteld kunnen worden.
In 2018 is het vijftig jaar geleden dat Paustovskij overleed en bestaat de vereniging officieel twintig jaar.
Alweer een bijzonder jaar dat het bestuur niet ongemerkt voorbij wil laten gaan.

Kortom genoeg mogelijkheden om elkaar te ontmoeten,
Henk Vink

Delft Chamber Music Festival
Gergiev Festival Rotterdam

bijdrage Maartje de Wit

Delft Chamber Music Festival en het **Gergiev Festival Rotterdam** presenteren met trots de multimediale voorstelling *Begin van een onbekend tijdperk*.
Acteur **Thom Hoffman** draagt daarin selecties uit de dagboeken van **Paustovski** voor. Zijn soms rauwe, soms geromantiseerde en altijd poëtische herinneringen aan de **Russische Revolutie** worden voorzien van beelden uit die tijd. De muzikale component van de voorstelling wordt gevormd door **Prokofjevs** toekomstmuziek *Visions Fugitives* uitgevoerd door **Liza Ferschtman** (viool) en **Ole Christian Haagenrud** (piano).
De dramaturgie is in handen van **Willem Bruls**.
De première vindt plaats op **zaterdag 29 juli 2017** tijdens **Delft Chamber Music Festival**.
Begin van een onbekend tijdperk is ook op **14 en 16 september** te zien tijdens het **Gergiev Festival** in **Rotterdam**.

Programmeur van het Rotterdams Philharmonisch Floris Don aan het woord:

Het lag voor de hand dat het Gergiev Festival 2017 zou terugblikken op het feit dat 100 jaar geleden de Russische revolutie uitbrak. Dat thema wilden we graag zo compleet mogelijk belichten. Op zoek naar een beeld van de periode waarin ruimte voor nuance was, kwam ik bij Paustovski terecht.
Vervolgens heb ik met Liza Ferschtman, artistiek leider van Delft Chamber Music Festival, over mijn ideeën gesproken. Samen kwamen we al gauw op het idee om de 'Visions Fugitives' van Prokofjev te laten horen in de voorstelling. Vanwege het herscheppend karakter van de muziek passen deze korte stukjes mooi bij deze periode vol toekomstvisioenen. Prokofjev krijgt, als mede-ooggetuige van de revolutie, zelf ook een stem in de voorstelling.
Dramaturg Willem Bruls en acteur Thom Hoffman werden er vervolgens bij betrokken en daarna zijn we aan de slag gegaan samen. Ik ben ervan overtuigd dat het een prachtige voorstelling gaat worden.

foto: Marco Borggreve

- viool Liza Ferschtman
- piano Ole Christian Haagenrud
- acteur Thom Hoffman
- dramaturgie Willem Bruls
- vormgeving Evert de Cock

foto: archief Gergiev Festival Rotterdam

Delft Chamber Music Festival 2017

Van 27 juli t/m 6 augustus 2017 wordt de historische binnenstad van Delft voor de 21ste keer opgeluisterd door het Delft Chamber Music Festival.
Het thema van deze editie is Echt Waar? Artistiek leider en violiste Liza Ferschtman nodigt de absolute wereldtop van de klassieke muziek uit om samen met haar op zoek te gaan naar de waarheid in de muziek. Een onmogelijke opgave natuurlijk, maar toch? Wordt de perceptie van de luisteraar gestuurd door het verhaal in of achter de muziek? Kan muziek mensen aanzetten tot daden? Componisten zijn verbannen vanwege hun muziek. Aan de hand van hoogtepunten uit de kamermuziek, dans en literatuur gaat Ferschtman de uitdaging aan om de luisteraar zijn eigen waarheid in muziek te laten vinden.

Naast de nieuwe samenwerking met het Gergiev Festival rond de multimediale voorstelling Begin van een onbekend tijdperk vinden in tien dagen meer dan 20 concerten plaats in en rond de historische binnenstad van Delft. Het merendeel vindt plaats in de Van der Mandelezaal van Museum Prinsenhof Delft, maar ook in de gemeente Midden-Delfland zijn concerten bij te wonen tijdens het Stoelendansconcert. Net als voorgaande jaren worden het Dille & Kamille Marktconcert en de Night at the Museum weer georganiseerd. Herkenbaar en geliefd repertoire wordt hierbij gecombineerd met minder bekende, avontuurlijke programmering en verrassende elementen. Tijdens het festival maken bekende musici uit de hele wereld hun opwachting. Denk aan het Stockholm Syndrom Ensemble, Enrico Pace, Aleksandar Madžar, István Vardai, Virpi Räisänen, Robert Holl, Sharon Kam, Collin Currie en het bijzondere vocaal ensemble Graindelavoix met zijn typische klank. Ook de Nederlandse top is te vinden op het festival, met onder anderen Tim Kliphuis, Rick Stotijn, Erik Bosgraaf en Nora Fischer.

Gergiev Festival 2017

Het Rotterdam Philharmonic Gergiev Festival staat van 14 t/m 17 september 2017 in het teken van Russische avant-garde. Precies 100 jaar na Revolutiejaar 1917 geeft het festival een beeld van deze opwindende periode in de Russische kunsten met componisten als Stravinsky, Prokofjev en Sjostakovitsj in de hoofdrol. In vier symfonische concerten, twee kamermuziekprogramma's en een familievoorstelling belicht het festival dit tijdperk van experimentele muziek.

Het Gergiev Festival is sinds de start in 1996 uitgegroeid tot een grootschalig muziekfestival. Valery Gergiev richtte het festival op bij zijn aantreden als chef-dirigent bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest om muziekliefhebbers te verrassen met vernieuwende werken en jonge talenten. Eerdere edities van het festival stonden onder andere in het teken van periodes in de geschiedenis zoals de Eerste Wereldoorlog of focusten op componisten zoals Sjostakovitsj, Rachmaninov en Prokofjev.

Conservatarium orkestrepetitie met dirigent Valery Gergiev / foto: archief Gergiev Festival Rotterdam

Data en kaartverkoop *Begin van een onbekend tijdperk*

Delft Chamber Music Festival

- Datum: zaterdag 29 juli 2017, 19.00 uur en 20.30 uur
- Locatie: Lijm en Cultuur, Delft
- Tickets: https://delftmusicfestival.nl/programma/begin-onbekend-tijdperk/

Gergiev Festival

- Data: donderdag 14 september 2017, 16.00 uur
  zaterdag 16 september, 17.00 uur
- Locatie: Concert- en congresgebouw De Doelen, Rotterdam
- Tickets: www.gergievfestival.nl

FELICITATIES RICHTING MOSKOU

Beste Valentina en Angelika,

De leden van de Vereniging Konstantin Paustovskij koesteren warme herinneringen aan iedere ontvangst in Moskou. Bij ons laatste bezoek in 2015 was het museum net heropend en had het Literair centrum Museum Konstantin Paustovskij een prijs mogen ontvangen voor de thematische indeling: Wereld, zee, bos, stad, huis.

De leden van onze vereniging werden verwelkomd in de tuin met een keur aan zelfgemaakt gebak, taarten en andere versnaperingen. Daarnaast maakten de toespraak en de boekenlegger als aandenken alles tot een onvergetelijk bezoek.

En altijd staan jullie klaar om onze vragen zo goed mogelijk te beantwoorden, zoals bij het laatste bezoek van Ria Verbergt in november 2016.*

Het is daarom met pijn in het hart dat ik als nieuwe voorzitter van de vereniging - Hein Leffring is na 11 jaar teruggetreden als voorzitter - moet melden dat wij helaas niet aanwezig zullen zijn bij de conferentie.

Maar weet "Afstand scheidt de lichamen, niet de geesten".

In gedachten zijn we bij jullie en we hopen dat het voor jullie een inspirerende en succesvolle conferentie wordt, waarbij oude contacten opleven en nieuwe contacten gelegd kunnen worden.

In november 2017 kunnen we in Ede de conferentie misschien op een zeer bescheiden schaal doen herleven en dan met de Belgische en Nederlandse liefhebbers van Paustovski aan de ronde tafel.

Veel succes

Met vriendelijke groet

Henk Vink

Voorzitter Vereniging Konstantin Paustovkij

БЛАГОДАРНОСТЬ

Рия Вербергт

Члену Совета директоров
Общества Паустовского
(Нидерланды-Бельгия)

Московский литературный музей-центр
К. Г. Паустовского поздравляет Вас
с Днем рождения и выражает сердечную
благодарность за многолетнюю деятельность
в составе Совета директоров Общества
Паустовского и любовь к русской литературе.

С признательностью и уважением,
директор
Анжелика Дормидонтова
и коллектив музея

UIT DANK / Ria Verbergt /
Bestuurslid van de Vereniging Konstantin Paustovskij (Nederland-België)
Het Konstantin Paustovskij Literair Museum te Moskou feliciteert u met uw verjaardag en drukt zijn oprechte dank uit voor de jarenlange samenwerking met u als bestuurslid van de Vereniging Konstantin Paustovskij en voor uw liefde voor de Russische literatuur.

Met erkentelijkheid en hoogachting,

Angelika Dormidontova, Directeur
en alle medewerkers van het
Konstantin Paustovskij Literair Museum te Moskou

(Handtekening en ronde stempel van het Museum)

Beste Henk!

Hartelijk dank voor de warme en oprechte woorden!
We vinden het onzettend jammer dat jullie er niet bij zullen zijn. We zullen ons uiterste beste doen om naar jullie conferentie te komen!
We hopen op een spoedige ontmoeting.

Uw
Angelika Dormidontova

Дорогой Хенк!

Сердечно благодарим Вас за теплые и искренние слова!

Очень сожалеем, что вы не будете с нами. Будем очень стремиться попасть к Вам на конференцию!

Надеемся на скорую встречу!

Всем членам общества наш дружеский привет!

Ваша

Анжелика Дормидонтова

Detail van de wand uit het thema Wereld, in het Literair Museum Konstantin Paustovskij te Moskou

* Eén van de vragen:
Heeft Paustovskij Picasso ontmoet?

Neen.

Lydia Delektorskaya die tot de vriendenkring van Pablo Picasso behoorde wist dat Paustovskij een groot bewonderaar van de schilder was.
Om Paustovskij te plezieren heeft ze Picasso om een handtekening gevraagd.

Lydia D. heeft dit document aan Paustovskij overgemaakt.
Het origineel is in het bezit van Galina en het museum exposeert een kopie.

Citaat links boven:
De tover van Parijs overvalt je plots, meteen als je de Parijse bodem aanraakt...

Citaat rechts boven:
Ik ben helemaal niet lang in Parijs geweest, maar ik heb er een stukje van mijn hart achtergelaten...

Uit de brochure *Fleeting Paris*, die hoort bij de gelijknamige tentoonstelling

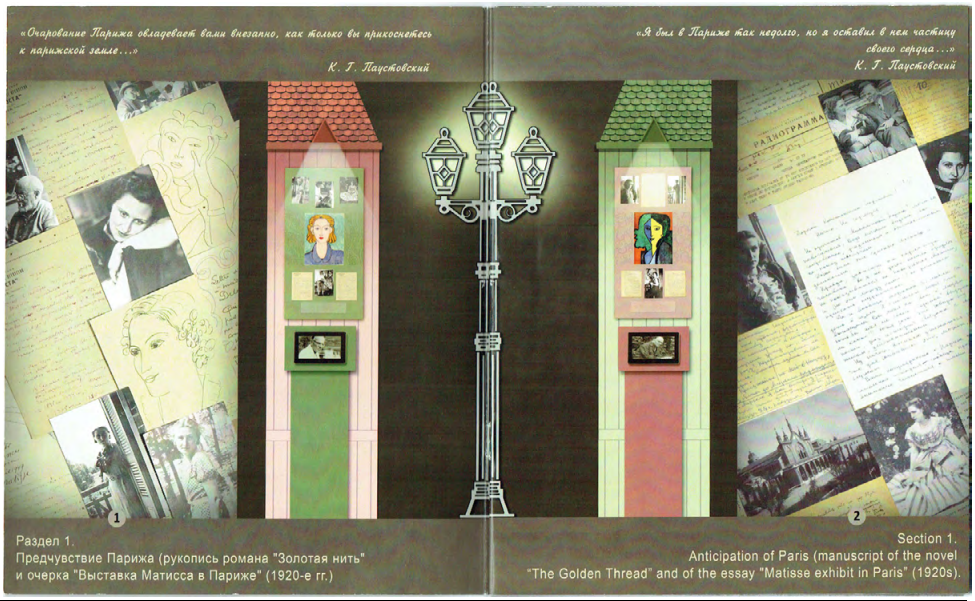

CULTUREEL SUPPLEMENT NRC HANDELSBLAD 30-7-93

De romantiek van Kostantin Paustovskij

Konstantin Paustovskij: Afscheid van de zomer. Vert. Wim Hartog. Uitg. De Arbeiderspers, 200 blz. Prijs ƒ 29,90.

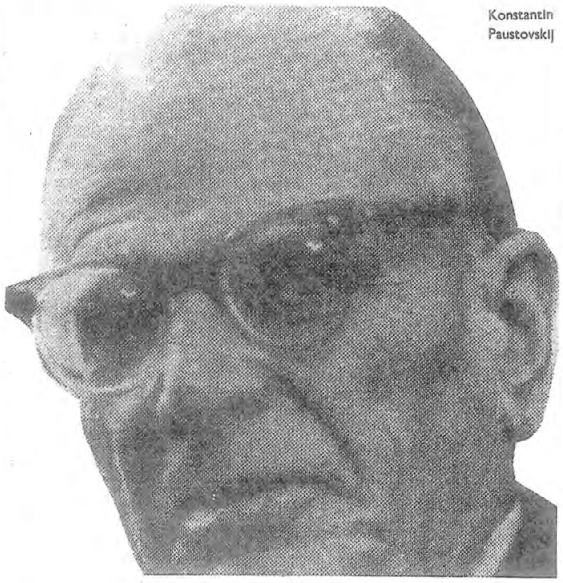

Konstantin Paustovskij

Geestelijk gul en permanent onrustig

Toen Konstantin Paustovskij (1892-1968) nog het Kiëvse gymnasium bezocht, schijnt zijn leraar psychologie hem gezegd te hebben: „Als je prozaschrijver wilt worden, moet je een grondige kennis van de poëzie hebben; niets verrijkt proza zozeer als poëzie." Dat Paustovskij deze raad ter harte heeft genomen, viel al duidelijk af te lezen aan zijn autobiografie, in de jaren tachtig verschenen in de reeks Privé-Domein. Deze zes boeken, waarmee Paustovskij in Nederland razend populair werd, waren een combinatie van memoires en lyrische poëzie.

De poëtische kijk op het leven is wat mij, en ik denk ook veel anderen, het meest is bijgebleven van *Verre jaren, Onrustige jeugd* en alle andere delen van Paustovskij's herinneringen. Maar ook zijn verhalen zijn van lyriek doordrenkt. Je kunt de bundel *Afscheid van de zomer* op bijna iedere bladzijde openslaan, het is altijd raak. Het begint al met 'Een paar losse gedachten', dat als voorwoord bij de bundel dient en voor een groot deel in beslag wordt genomen door een liefdesverklaring aan de romantiek: „Ik zal me blijven koesteren aan haar reinigende vuur, haar drang tot menselijkheid en geestelijke gulheid en haar permanente onrust."

Bijna elk verhaal speelt zich af in de herfst, het meest lyrische van de vier jaargetijden. En meestal wordt de achtergrond gevormd door de natuur van Midden-Rusland, een natuur van druilerige berkenbossen, eindeloze rivieren en verstilde meren. Niets staat een weldadige melancholie in de weg, en wat de directe aanleiding is doet er verder niet zo veel toe. Het kunnen herinneringen aan vroeger zijn, zoals bij de marineofficier in het verhaal 'Sneeuw', die terugverlangt naar zijn ouderlijk huis met het geknapper van kachels en de geur van berkerook. Bij Masja Klimova in 'Wilde rozen' zijn het juist vage toekomstverwachtingen die zorgen voor een aangenaam romantische stemming. Het ene personage verlangt naar het verre en onbekende, het andere juist naar zijn geboortegrond. En soms wordt er helemaal niet verlangd of herinnerd maar alleen naar het landschap gekeken dat er bijvoorbeeld onder de eerste sneeuw uitziet als 'een verlegen bruid'. Het is onmiskenbaar Paustovskij zelf — vermomd als een oude acteur — die in een van de verhalen zegt: „Alles rondom is vol poëzie. Gaat u daarnaar op zoek."

Houtvestersdochtertje

Het ligt voor de hand dat het dus juist de gewone mensen en de gewone dingen zijn die Paustovskij beschrijft. Zijn personages zijn onopvallend, altijd goed of een beetje goed maar nooit echt slecht. Het zijn boeren, vissers, zeelui, kappers en postbodes. Ook wanneer er heel af en toe onverwacht een uitzonderlijk iemand opduikt, dan gaat het vooral om het eenvoudige, hartelijke, menselijke in die iemand. Zo verlicht Mozart met zijn pianospel de laatste ogenblikken van een stervende oude man en wordt Grieg geraakt door de ongereptheid van een houtvestersdochtertje en draagt hij aan haar een van zijn composities op.

Paustovskij zal nooit de psychologie van een personage uitdiepen; hij geeft slechts enkele kanten ervan aan, meestal alleen de goede. Want „misschien behoort het tot de taak van schrijvers, dichters en schilders juist het leven te bezingen als het allermooiste, het meest zinvolle wat er onder de zon bestaat", zegt de ik-figuur in 'Houtvesterij 273'. Het gaat Paustovskij om het mooie in iedere mens en vooral in de relaties tussen mensen onderling, tussen mens en natuur, tussen mens en kunst. Meestal zijn die relaties bij hem daarom een stuk minder ingewikkeld dan wat wij in het leven om ons heen zien. De intrige van zijn verhalen doet dikwijls wat naïef aan. Soms slaat de balans zelfs door en is het een regelrecht cliché, zoals in 'Het telegram'. Nastja heeft een drukke baan als secretaris van de kunstenaarsbond in Leningrad en vindt al jarenlang niet de tijd om ook maar een brief te schrijven aan haar eenzame moeder in een ver dorp. Terwijl ze zich inspant voor een miskend kunstenaar en daarvoor veel lof oogst, sterft haar moeder, verzorgd en betreurd door slechts wat eenvoudige dorpsbewoners. Dan komt de dochter tot inkeer. Echt geen wonder van subtiliteit, maar het rare is dat dat weinig uitmaakt.

Bleke hemel

Het draait bij Paustovskij minder om wat hij zegt dan om hoe hij het zegt. En hij zegt het prachtig. Hij heeft een taalgebruik zo beeldend dat je het gevoel hebt aan de hand van de schrijver mee te zwerven door het land dat hij zo door en door kent. Je ziet de bleke hemel, ruikt de geur van vochtig gras en hoort het getik van de regen. Eigenlijk is de Russische natuur Paustovskij's belangrijkste personage. En dan niet als spiegel van de menselijke ziel, maar als domein van schoonheid en poëzie. Er is behalve Boenin, die overigens veel waardering had voor Paustovskij, waarschijnlijk geen schrijver te noemen die de Russische natuur zo treffend beschreef, en in zo'n zuiver Russisch.

Soms lijkt de wereld van zijn verhalen wel een sprookjeswereld, met die ongerepte natuur vol poëzie en muziek en met al die ongecompliceerde en ongehaaste mensen. Dat is misschien ook een van de redenen waarom Paustovskij altijd betrekkelijk ongestoord heeft kunnen schrijven terwijl de ene schrijver na de andere door de autoriteiten monddood of helemaal dood werd gemaakt. Als hij het al heeft over de actualiteit, bijvoorbeeld de Tweede Wereldoorlog, dan vooral om daar de zuiverheid van de natuur of de simpele oprechtheid van de gewone Rus tegenover te stellen. Paustovskij werd tijdens zijn leven soms verweten dat hij geen oog had voor de historische wetmatigheid en dat zijn helden waren afgescheurd van de maatschappij, maar het bleef bij wat gesputter van enkelingen. De meeste critici probeerden de schrijver het Sovjetkamp in te praten: Paustovskij beschreef, juichten zij krampachtig, de nieuwe, communistische verhoudingen tussen de mensen en de nieuwe, socialistische houding tegenover de natuur. Maar intussen voelde je dat zij hiermee alleen maar hun plicht deden en in feite net zo betoverd waren door zijn werk als iedereen. Ze staan trouwens — sommigen postuum — voor aap nu het socialisme in elkaar is gestort en Paustovskij's verhalen niet.

Toch heb ik, als ik moet kiezen, liever Paustovskij's memoires dan zijn verhalen, juist vanwege die soms wat geforceerde intrige. Paustovskij is onovertroffen wanneer hij beschrijft wat hij heeft gezien en meegemaakt: iets minder vind ik hem soms wanneer hij gaat verzinnen. Maar het verschil tussen beide is miniem, de grens vaag. Zoals de verteller zegt in 'Houtvesterij 273': „Wie van ons geeft niet in zijn herinnering datgene wat hij beleefd heeft vorm met het onvervulde? Wie behoudt niet in zijn herinnering alleen het wezenlijke van wat hij beleefd heeft?"

ZIELEADEL

Met Paustovskij naar de Zwarte Zee

Hij had een wonderlijk talent om gelukkig te zijn in de meest deerniswekkende omstandigheden. Je zou de inwoners van het hedendaagse Gos dan ook graag een Paustovskij-bril toewensen. Het spoor van Paustovskij leidt naar Odessa, de enige stad in de voormalige Sovjetunie die nog een ziel heeft. Een literaire pelgrimage.

door Hein Groen

ODESSA – Behalve de man die de Sarphatistraat de mooiste plek van Europa vond, heeft niemand zich lyrischer over een straat uitgelaten dan Konstantin Paustovskij. De Tjernomorskajastraat in Odessa was voor hem de schilderachtigste ter wereld.

Behalve Martin Ros, die 1992 op de valreep tot Paustovskij-jaar heeft uitgeroepen omdat de schrijver honderd jaar geleden geboren werd, bestaat er geen warmer pleitbezorger van Paustovskij's werk dan Willem Ellenbroek. *'Nog nooit was ik door een schrijver zo gegrepen'*, schrijft Ellenbroek in *De mythe van Odessa*, het eerste nummer in de nieuwe stedenreeks van uitgeverij Bas Lubberhuizen. *'Toen we zijn boeken voor het eerst lazen, wilden we allemaal onmiddellijk naar dat verre Zuiden, naar Odessa, de Zwarte Zee.'* Wie Willem Ellenbroek nu leest, in deze tijd van het jaar, zou wel eens van hetzelfde gevoel last kunnen krijgen en het liefst ogenblikkelijk met Paustovskij's memoires in een Russische trein op weg naar dat zuiden willen zijn. Want dat is de beste manier om doortrokken te raken van het gevoel van onmetelijkheid dat zo bedwelmend uit zijn boeken opstijgt.

Ellenbroek heeft gelijk als hij zegt dat Paustovskij je ontvoert. Hij laat je in je eigen stoel de branding op het strand van Odessa horen, het warme zand voelen, de zoutige zeewind proeven. *'Wie schrijft er zo over de herfst?'* vraagt Ellenbroek zich af en dan citeert hij uit *De tijd van de grote verwachtingen* een prachtige passage vol geuren van verwelkende violieren, op daken van vissershutten drogende meloenschillen en tomaten die in de zon liggen te rijpen. Geuren waar je hart van begint te bonken, zou Paustovskij zeggen.

Wie door het Gos reist, zou eigenlijk een Paustovskij-bril moeten opzetten. Als van de mensheid kan worden gezegd dat zij in twee categorieën uiteenvalt: zij die over een half gevulde fles zeggen dat hij helaas al half leeg is en degenen die vinden dat hij gelukkig nog half vol is, dan moet Paustovskij absoluut bij de tweede groep worden ingedeeld. Niet dat hij zijn ogen sloot voor de werkelijkheid. Niemand heeft de kleur asgrauw in zoveel schakeringen beschreven. Maar hij had een jaloersmakend reddend talent om onder de meest deerniswekkende omstandigheden gelukkig te zijn.

Wim Hartog – die Paustovskij zo vertaalde dat hij ongeveer dezelfde taal als Koos van Zomeren spreekt – schreef eens aan Martin Ros dat hij zich er vaak op betrapte niet alleen in Paustovskij's geest te denken, maar ook te praten en te schrijven. Toen ik vorig jaar oktober 's nachts om twaalf uur op het station van Kiev stond om de sprong naar het zuiden te maken, had ik hetzelfde gevoel. Het station leek om die tijd op een voorportaal van de hel. Het rook er naar bruinkool. Het leek of de lucht vol roetdeeltjes zat. Het vaalgele schijnsel van de anachronistische kroonluchter hing als een vettig waas veel te hoog in de enorme hal. Geelzuchtachtig, zou Paustovskij het licht noemen en in dat ene woord was alles wat ongezond was aan de situatie uitgedrukt. Het licht wist de grauwe gezichten van de honderden zittende en liggende lethargische mannen, vrouwen en kinderen nauwelijks te bereiken. Maar het meest spookachtig was de stilte. De mensen zwegen als doden. Keken met doffe ogen naar niets. Hoe kunnen oude zinnen zo perfect op een nieuwe werkelijkheid passen? En toch overheerste bij de aanblik van deze massale, alcohol-geïnduceerde apathie het gevoel dat ik er door geen enkel boek of verslag op was voorbereid.

'Nu kwam het er op aan een onmetelijk en volkomen verwaarloosd land verstandig te besturen', schreef Paustovskij na het uitbreken van de revolutie. Die woorden echoën ironisch na. Je raakt ze niet kwijt als je vanuit de trein naar de totale verpaupering kijkt. Van allerlei gebouwen is niet te zeggen of ze in aanbouw zijn of juist worden afgebroken. Door het vuil op de ramen worden de Oekraïense steppen nog grauwer en ziet de arme aangetaste natuur er nog onderkomener uit.

Maar in de loop van de achttien uur durende treinreis veranderde de voorbijschuivende treurigheid in vriendelijke soft-focusbeelden. Op stationnetjes leek iedereen met emmers vol appels te lopen. Achter mooi versierde houten hekjes stonden astrakan mutsen peinzend de trein na te staren. De herfstzon zette de plassen water tussen de huizen in de onbestrate dorpen in vuur en vlam. Overal scharrelden kippen of ganzen. En toen ik aan het eind van de middag in de morsige treinrestauratie achter een bord dampende *borsjt* zat en de zon zich frambozenrood achter de Krim liet zakken, was het zelfs alsof er niets mis was met de wereld. *'Alsof de aarde'*, in de woorden van Paustovskij, *'baadde in een zuiver, oorspronkelijk, door niets verknoeid licht.'*

Bij aankomst in Jalta voelde de weldadigheid van het gesjirp van de krekels en het geruis van de zee na achttien uur gedender in de trein bijna tweedehands aan: deze sterrenhemel, deze fluwelen zwoelte, de hoogte van de cipressen – het was allemaal door Paustovskij beloofd. Maar over de kuuroorden had hij bij mijn weten nooit geschreven. Geen woord over de luxe van de 'sanatoria' die vooral als vakantieoord dienst deden voor generaals en andere hoge petten. Met hun hele familie streken ze hier wekenlang neer in de mooiste tijd van het jaar. Hoewel de legertop sterk is uitgedund, zijn de hinderlijk glanzende laarzen nog niet helemaal verdwenen, maar de sanatoria fungeren nu in de eerste plaats als hotel.

Hoe vervreemdend om achter een plastic gordijn met Spoetnik-dessin een douche te nemen. Tussen de gesteven lakens met legerstempel te schuiven om zo naar de ademhaling van de Zwarte Zee te luisteren. En het water aan het maanverlichte kiezelstrand te horen likken. Het voelde een klein beetje aan als verraad. Want ook het nieuwe patserdom vindt hier een onderkomen.

(Ingezonden mededeling)

alleen op
zondag 12 september:
PASFOTO'S
tegen inlevering van deze bon
5,- KORTING
CAPI
kalverstraat 115, Amsterdam

De boot waarmee van het sanatorium naar de boulevard van Jalta kon worden gevaren, heette de *Konstantin Paustovskij*. Ik keek hoe het onrustige zilver van de zee onafzienbaar lag te glanzen en schortte alles wat ik over vervuiling wist, op tot nader order. Ik bladerde in mijn Paustovskij-geheugen en vroeg me af hoeveel zeegezichten hij in woorden had geschilderd. Het was of zijn credo erin besloten lag: wat ogenschijnlijk hetzelfde is, is voor wie goed kijkt steeds anders. Hij geloofde heilig dat niets in het leven zich herhaalt. Dat besef was er de oorzaak van, schreef hij in *Onrustige jeugd*, dat het bestaan hem zo ontzettend aantrekkelijk toescheen.

Intussen was de boulevard van Jalta waar Tjechovs dame met het hondje zich te pletter had verveeld, als een steeds groter wordende ansichtkaart dichterbij gekomen. Aan het eind van de dag, op zoek naar een glas Krimwijn, verbeeldde ik mij in het café te zijn beland waar Dmitri Dmitritsj Goerov de dame zijn leven had zien binnenwandelen. Het was niet belangrijk of dit werkelijk de plek was die Tsjechov in gedachten had. Uit het raam kijkend klopte het. Het decor was weemoedig, het seizoen verstild, over de zee lag een gloed als van paarse seringen. De literaire toerist zoekt geen feiten, maar een sfeer.

De jas van Tsjechov, in zijn huis in een vitrine tentoongesteld – wat moet je er mee? De medicijnflesjes naast zijn bord, de gemummificeerde tuinhandschoenen die voor de eeuwigheid zijn vastgelijmd op een stoel in de gang – het is natuurlijk allemaal enigszins bespottelijk. Maar toen ik weer thuis was, keek ik De Revisor in en viel mijn oog op de eerste zin van een kort verhaal waarin Anton Pavlovitsj Tsjechov doodziek in een rieten stoel op de veranda van zijn huis in Jalta zijn gezicht zit te deppen. En ik wist weer hoe ik daar zelf over het geruite zonlicht op de houten planken had gelopen. En hoe ik, onder die wolkeloze hemel, in die prachtige subtropische tuin meer aan Paustovskij dan aan Tsjechov had gedacht. Het verschil in omstandigheden waaronder hij bij Tsjechovs huis was aangekomen en mijn eigen pelgrimage had niet groter kunnen zijn. Terwijl zijn beschrijving in andere opzichten navrant eigentijds is.

Het was januari 1922. De revolutie was pas in 1920 tot het zuiden doorgedrongen. De Witten leverden hier en daar nog een achterhoedegevecht. Zo ook in Jalta. Paustovskij bevond zich op een schip dat gedwongen was aan te leggen. Het was door de mijnen in de Zwarte Zee gevaarlijk om 's nachts te varen. Maar ook om in Jalta van boord te gaan. Er was nergens licht en de dood loerde op iedere hoek. *'Ik voelde geen angst. Integendeel, ik werd beheerst door het verlangen dat er nu iets onverwachts zou gaan gebeuren, een soort lotsbeschikking'*, schrijft Paustovskij in *De tijd van de grote verwachtingen*. Dan volgen er enkele ademstokkende bladzijden waarin hij op onnavolgbare wijze, met een doodsverachting die hij later aan zijn ondervoede toestand wijt, zijn onbewust ondernomen literaire pelgrimage maakt. Langs gespannen ademende, onzichtbare mensen met vingers aan de trekker schuifelt hij urenlang als een koorddanser door het pikdonkere Jalta. *'Waar ging ik naar toe? Ik wist het niet.'* Tot hij plotseling voor een muur staat waarachter hij een tuin vermoedt. Hij tast de muur af om te voelen of hij er overheen kan klimmen en stuit op een naambordje. Het licht van de lucifer die hij afsteekt om het te kunnen lezen, kost hem bijna het leven: een kogel fluit laag over de muur en slaat met een licht knappend geluid een tak van een boom. Maar de vier woorden die hij heeft zien oplikkeren – *'Hier woonde Anton Pavlovitsj'* – leiden tot een visionair moment. Zijn lotsbeschikking: schrijver te zijn, een zoon van Tsjechov, met de opdracht het leven zo verheffend en hoopvol mogelijk af te schilderen, overvalt hem als een overrompelend geluksgevoel.

Karel van het Reve zegt in *Geschiedenis van de Russische literatuur* over Tsjechov dat hij over de verbazingwekkende vaardigheid beschikte om *'met één ademtocht, één blik alles te doden wat de mens dierbaar is'*. Niemand is zo aardig voor zijn helden als Tsjechov, schrijft Van het Reve, maar niemand ontneemt ze zo meedogenloos alle mogelijkheden tot geluk. Het is vreemd om in *De tijd van de grote verwachtingen* te lezen hoe totaal anders Paustovkij over Tsjechov dacht. *'Hij had zijn land op vele wijzen liefgehad, onder andere ook als de schuchtere bruid in zijn laatste verhaal. Hij geloofde er vast in dat zijn land onvermijdelijk op weg was naar gerechtigheid, schoonheid en geluk.'* Het is in die zin dat Paustovskij zich een zoon van Tsjechov voelde. Hij plakte zijn eigen, wonderlijk optimistische levensbeschouwing probleemloos op zijn pessimistische, intens bewonderde voorganger.

Martin Ros noemt Paustovskij in het nawoord van de goedkope editie van diens memoires (eerder verschenen in de reeks Privé-domein) een *'romanticus van de werkelijkheid'*. Zijn aandacht voor het gewone leven, zijn liefde voor Rusland, zijn rotsvaste geloof in de altijd aanwezige mogelijkheden tot verbetering van het lot van de mens – het kon allemaal moeiteloos onder het socialistisch realisme worden geschoven. Antoine Verbij heeft eens terecht opgemerkt (Trouw 5 november 1987) dat Paustovskij zichzelf geen geweld aan hoefde te doen om de werkelijkheid in *'haar positieve ontwikkeling'* te beschrijven. Het was zijn oprechte overtuiging. Daarom is hij ook nooit verboden.

32
De Groene Amsterdammer
8 september 1993

De Vereniging kwam in het bezit – dankzij een gift van twee leden, Cyriel Van Tilborgh en Thijs Wierema – van een dertigtal artikelen uit kranten en tijdschriften uit de periode 1964 – 1997.
Twee artikelen uit het jaar 1993.

In Memoriam

Else van Lammeren

Else was een van de deelnemers aan de allereerste reis in de voetsporen van Konstantin Paustovskij. Zij schreef daarover net als anderen een verslag waarin zij stilstaat bij een aantal belevenissen. De ontmoeting met Paustovskij's zoon Dima en diens verhalen over zijn vader. Het bezoek aan het gymnasium in Kiev, Paustovskij's bewondering voor en vriendschap met Boelgakov. Het bezoek aan Gorodisjtsje waar ooit het huis van zijn oom Ilko en tante Dozja stond en zijn vader overleed. Waar Else 's morgens vroeg met een aantal anderen in het heerlijke zachte water van de rivier de Ros zwom. De stad Uman, tussenstop op weg naar Odessa met een rondleiding door het Sofiivkapark van 150 hectare met ontelbare boomsoorten, Griekse beelden, grotten, fonteinen en een ondergrondse rivier.

De aankomst in Odessa. De vuurtoren van Bolsjoj Fontan, de opera, het Paustovskjmuseum, het gebouw van de Morjak.

Zij eindigt haar verslag met: "Nog veel, nog heel veel meer. De vertraagde tijd van Paustovskij.".

Odessa was het eindpunt van de reis. Wij wilden daar tot de oprichting van onze vereniging overgaan, wat helaas niet lukte. Paustovskij schreef over Odessa. Else zou vast de bijzondere sfeer die die hij oproept herkennen.

Ik citeer enkele passages.

Ik had haast naar Fontany terug te keren omdat het al herfst werd. De tweede herfst dat ik in Odessa woonde. Ik was er toen van overtuigd en ik ben 't daar wellicht nu nog mee eens dat van alle herfsttijden die ik ooit had meegemaakt, die in Odessa een van de stralendste was...

's Morgens hing er een geur van verwelkende violieren in de nog in schaduw verzonken straten. Maar toch waren ze nergens te speuren,... Blijkbaar was het geen geur van violieren maar gewoon van morgenschaduwen, of van pas besproeide straten, of misschien wel van het briesje dat vanuit open zee kwam aanzetten. Het woei uit de richting van de vuurtoren van Bolsjoi Fontan , glipte door de meloenenvelden in de steppe, zoog het zoetige aroma in zich op van het verwelkende bietenloof, drong daarna met moeite door het dichte struikgewas langs de Frantsoeskojeboulevard en zocht zijn weg langs de oevers aan de buitenkant van de stad, waar op de daken van de vissershutten meloene(n)schillen lagen te drogen en tomaten lagen te rijpen. Dit alles gaf de wind die geur, die ik hier probeer te beschrijven, verfrissend en zuiver.

Vaarwel Else.

Hein Leffring,
namens de Vereniging Konstantin Paustovskij, die Else mee hielp oprichten

Ingezonden

Tentoonstelling

• M UKHA in Antwerpen, Voor altijd onsterfelijk, Evgeny Antufiev
https://www.muhka.be/nl/programme/detail/971-immortality-forever-evgeny-antufiev/
Antufiev verweeft elementen uit de Russische (volks)cultuur met het historisch collectief geheugen en persoonlijke herinneringen.

Boeken

• Victor Sebesteyn: *Lenin. Leven en legende.*
Vertaling: Fred Reurs, Spectrum, 2017, 718 blz., 40 €

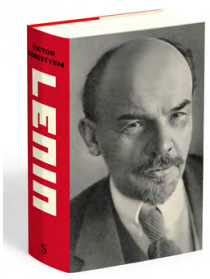

• Guzel Jachina: *Zulajka opent haar ogen.*
Vertaling: Arthur Langeveld, Querido, 2017, 480 blz., 19,99 €

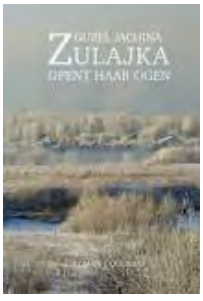

• Curzio Malaparte: *Het bal in het Kremlin.*
De Russische beau monde na de revolutie. (1948)
Vertaling: Jan van der Haar, Singel Uitgeverijen, 2017,
256 blz., paperback 19,99 €

• Michel Krielaars: *Alles voor het moederland*
Atlas Contact, 2017, 344 blz., paperback: 19,99 €
illustratie cover: *Moving into a new appartment*,
Alexander Laktionov

• Edwin Trommelen: *Het rijk van de BAM*
Gibbon Uitgeefagenschap, 2017, paperback, 24,95 €
illustratie cover: Bart Kraamer

• Peter d'Hamecourt: *In het spoor van de Russische ziel.*
Dostojevski tussen Europa en Rusland
Uitgeverij Conserve, 2017, 300 blz., paperback, 19,99 €

Ook uw gewaardeerde mededelingen zijn welkom via
redactie@paustovskij.org

Colofon

• De nieuwsbrief is een uitgave van en voor leden van de Vereniging Konstantin Paustovskij. De vereniging stelt zich o.m. ten doel het werk van Paustovkij breed onder de aandacht te brengen.

Redactie
Ria Verbergt / Netty van Rotterdam / Greet Vanhassel
Vertaling uit het Russisch
Greet Vanhassel

Redactie-adres
Desguinlei 64, 2018 Antwerpen • redactie@paustovskij.org